

ΘΕΜΑΤΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑΣ

ΚΟΜΕΤΗ

6 / 1983

Η συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων στον καπιταλισμό και στο σοσιαλισμό

Γιάννη Τόλιου

Το ζήτημα της συμμετοχής των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων αποτελεί τον τελευταίο καιρό αντικείμενο έντονης ιδεολογικής και πολιτικής αντιπαράθεσης. Κάθε κόμμα, ανάλογα με τα ταξικά συμφέροντα που εξυπηρετεί, προβάλλει και τη δική του αντίληψη για τη συμμετοχή. Σ' αυτό το σημείωμα θα δόσουμε κατ' αρχήν τη θέση του κόμματός μας. Και σε συνέχεια θα εξετάσουμε τις θέσεις του ΠΑΣΟΚ. Θα σταθούμε επίσης σε ορισμένες βασικές πλευρές του ζητήματος της συμμετοχής όπως αυτό εμφανίζεται στις χώρες της ΕΟΚ και στις χώρες του Σοσιαλισμού.

Ι. Οι βασικές αρχές της ουσιαστικής συμμετοχής

Το ζήτημα της «συμμετοχής» δεν απασχολεί για πρώτη φορά το κόμμα μας. Από τότε που ιδρύθηκε μίλησε για κοινωνικοποίηση των μέσων παραγωγής και συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των εθνικοποιημένων επιχειρήσεων¹. Η θέση αυτή επαναλαμβάνεται, στα επόμενα συνέδρια του ΚΚΕ.

Στο 11ο συνέδριο του Κόμματός μας το ζήτημα της συμμετοχής αποτέλεσε αντικείμενο έντονου προβληματισμού και στα ντοκουμέντα του τονίζεται ότι «Η συμμετοχή των εκπροσώπων των εργαζομένων στις διαδικασίες λήψης των αποφάσεων, μπορεί κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις να αποτελέσει ένα μέτωπο πάλης για τον εκδημοκρατισμό της οικονομικής και κοινωνικής ζωής... Η συμμετοχή στις συνθήκες του καπιταλισμού έχει νόημα για τους εργαζόμενους μόνον εφ' όσον διευκολύνει και κάνει αποτελεσματικότερη τη διεξαγωγή της ταξικής πάλης. Η πάλη για την κατάχτη-

ση του δικαιώματος της συμμετοχής πρέπει να ξεκινά από τη συστηματική ιδεολογική αντίκρουση των ρεφορμιστικών αντιλήψεων, που βλέπουν τη συμμετοχή στη βάση της ταξικής συνεργασίας, του εξωραϊσμού του καπιταλισμού και του εγκλωβισμού των εργαζομένων στη λογική του καπιταλισμού»².

Ποιές όμως είναι οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις που εξασφαλίζουν την «ουσιαστική συμμετοχή» και αποδυναμώνουν τους κινδύνους ρεφορμιστικών αυταπατών;

Χωρίς να θεωρήσουμε το θέμα σαν εξαντλημένο μπορούμε κατ' αρχήν να βάλουμε 6 βασικά σημεία, ή 6 γενικές αρχές, οι οποίες καθορίζουν το βασικό περιεχόμενο της ουσιαστικής συμμετοχής.

Η πρώτη αρχή, συνδέεται με τις μορφές συμμετοχής στη διοίκηση των επιχειρήσεων. Τέτιες μορφές είναι: α) το δικαίωμα των εργαζομένων να εκφράζουν τη γνώμη τους για κάποιο ζήτημα, χωρίς αυτή να δεσμεύει τη διοίκηση, β) το δικαίωμα πραγματικής πληροφόρησης για κάθε ζήτημα που αφορά την επιχείρηση, γ) το δικαίωμα να ασκούν «βέτο» σ' ένα ορισμένο φάσμα αποφάσεων που παίρνει η επιχείρηση, δ) το δικαίωμα να αποφασίζουν για ορισμένα ζητήματα που αφορούν την επιχείρηση.

Είναι φανερό ότι η πιο ανασπυγμένη μορφή συμμετοχής είναι το δικαίωμα απόφασης και η πιο απλή το δικαίωμα έκφρασης γνώμης. Ουσιαστική συμμετοχή έχουμε μόνο στις περιπτώσεις άσκησης του δικαιώματος του βέτο και του δικαιώματος απόφασης. Η γνωμάτευση και η πληροφόρηση, παρ' όλο που έχουν μια κάποια σημασία για τους εργαζόμενους και σαν απλές μορφές συμμετοχής δεν τις απορρίπτουν, δεν αποτελούν, παρ' όλα αυτά, ουσιαστική συμμετοχή.

Η δεύτερη αρχή, αφορά το αντικείμενο της συμμετοχής. Οι εργαζόμενοι συμμετέχουν για να επηρεάσουν

1. Σαράντα χρόνια: Επίσημα κείμενα 1ου Συνεδρίου ΣΕΚΕ(ΚΚΕ) σελ. 17

2. Θέσεις της ΚΕ του ΚΚΕ για το 11ο Συνέδριο, σελ. 57

αποφασιστικά τις αποφάσεις σε δυο κύκλους θεμάτων. Ζητήματα εργασιακών σχέσεων (συνθήκες εργασίας, προσλήψεις, απολύσεις, αμοιβές, μεταθέσεις, υγιεινή κλπ.) και ζητήματα που αφορούν τη γενικότερη δράση της επιχείρησης στην κοινωνία. Γι αυτό στη δεύτερη ομάδα ζητημάτων πρέπει να συμμετέχουν εκπρόσωποι των εργαζομένων από την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους κρατικούς φορείς και τις κοινωνικές οργανώσεις (συνδικαλιστικοί, επιστημονικοί, συνεταιριστικοί και άλλοι μαζικοί φορείς).

Η *τρίτη αρχή* συνδέεται με τον τρόπο ανάδειξης των εκπροσώπων των εργαζομένων στα όργανα της διοίκησης. Η ανάδειξη γνήσιων εκπροσώπων με δημοκρατικές διαδικασίες από τη βάση και με δικαίωμα ανάκλησής τους από τους εργαζόμενους αποτελεί βασική πλευρά της ουσιαστικής συμμετοχής. Η αρχή αυτή δυναμώνει τη σωστή λειτουργία του θεσμού και συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό στο χτύπημα της γραφειοκρατίας.

Η *τέταρτη αρχή*, συνδέεται με τα επίπεδα συμμετοχής. Η συμμετοχή των εργαζομένων πρέπει να εξασφαλίζεται στα κεντρικά και περιφερειακά κέντρα λήψης αποφάσεων, καθώς επίσης στις κεντρικές διευθύνσεις, επιτροπές και λοιπά όργανα επεξεργασίας και λήψης αποφάσεων. Η ουσιαστική συμμετοχή σε ορισμένες περιπτώσεις πρέπει να επεκτείνεται και σε όργανα εκτός επιχείρησης (στο εσωτερικό ή εξωτερικό), τα οποία ασχολούνται με θέματα που αφορούν την επιχείρηση και συμμετέχουν σ' αυτά εκπρόσωποι των εργαζομένων.

Η *πέμπτη αρχή*, συνδέεται με το ζήτημα της μη δέσμευσης. Οι εκπρόσωποι των εργαζομένων πρέπει να πληροφορούνται όλα τα στοιχεία που αφορούν την επιχείρηση και χωρίς να δεσμεύονται από τις διατάξεις «περί απόρρητου» να ενημερώνουν τους εργαζόμενους. Ταυτόχρονα να μη δεσμεύουν για τις ενέργειές τους τα συνδικαλιστικά όργανα και τους ίδιους τους εργαζόμενους στη βάση.

Η *έκτη αρχή* συνδέεται με την ενεργητική παρέμβαση των εργαζομένων, προκειμένου να διασφαλίσουν τον ταξικό προσανατολισμό των εκπροσώπων τους και να διευρύνουν τα όρια αρμοδιοτήτων τους. Χωρίς την επαγρύπνηση και τη σταθερή ανάπτυξη της πάλης για βαθύτερες κοινωνικές αλλαγές η οποιαδήποτε συμμετοχή που θα ξεκινήσει σαν ουσιαστική, αν δεν συνοδεύεται από μια σειρά άλλα αντιμονοπωλιακά μέτρα θα τείνει να παίρνει αστικο-σοσιαλρεφορμιστικό χαρακτήρα.

Αρα η ουσιαστική συμμετοχή, έχει συγκεκριμένο ταξικό περιεχόμενο. Αντανακλά το συσχετισμό των ταξικών δυνάμεων που αντιστοιχεί στην πραγματική αλλαγή. Πρόκειται με άλλα λόγια για μια δημοκρατική συμμετοχή, η οποία δεν είναι μεν αστική αλλά ούτε ακόμα σοσιαλιστική. Είναι μια συμμετοχή μεταβατικού τύπου που ο συσχετισμός των ταξικών δυνάμεων θα καθορίσει αν θα πάει προς τα μπρος ή προς τα πίσω.

Μόνο με την προώθηση των αντιμονοπωλιακών αντιϊμπεριαλιστικών αλλαγών που ανοίγουν το δρόμο προς το σοσιαλισμό, θα ωριμάζουν οι προϋποθέσεις για τη μετατροπή της συμμετοχής από δημοκρατική σε σοσιαλιστική. Οι γενικές αρχές της ουσιαστικής συμμετοχής συμπληρώνονται με ορισμένες ειδικότητες, ανά-

λογα με το αν αφορούν κρατικές ή ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Στις *κρατικές επιχειρήσεις* και δημόσιους οργανισμούς, οι εργαζόμενοι πρέπει να έχουν αποφασιστική αρμοδιότητα, τόσο σε ζητήματα εργασιακών σχέσεων, όσο και σε ζητήματα χάραξης της γενικότερης πολιτικής της δημόσιας επιχείρησης. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι οι εργαζόμενοι στο Διοικητικό Συμβούλιο πρέπει να αποτελούν τουλάχιστο το 1/3 των μελών του, να έχουν δικαίωμα βέτο στα εργασιακά ζητήματα, ενώ παράλληλα στις γενικές διευθύνσεις, θα πρέπει να λειτουργούν επιτροπές με δικαίωμα συναπόφασης στα εργασιακά ζητήματα του χώρου. Για τα ζητήματα της χάραξης της πολιτικής της επιχείρησης οι εκπρόσωποι των εργαζομένων από την επιχείρηση, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τις κοινωνικές οργανώσεις (συνδικάτα, συνεταιρισμούς, επιστημονικούς φορείς κλπ.) να έχουν την πλειοψηφία στα όργανα που χαράσσουν το γενικότερο πρόγραμμα δράσης και λειτουργίας της επιχείρησης. Ετσι, ώστε η δράση τους να εντάσσεται και να εξυπηρετεί την ορθολογική ανάπτυξη της χώρας σε όφελος του λαού. Η συμμετοχή των εργαζομένων πρέπει να επεκτείνεται ακόμα και σε όργανα εκτός επιχείρησης που έχουν σχέση με τη διαμόρφωση της πολιτικής της (επιτροπές αρμόδιων υπουργείων, κατάρτιση πενταετούς, διεθνή όργανα που ασχολούνται με θέματα που αφορούν τις συγκεκριμένες επιχειρήσεις κλπ.).

Στον *ιδιωτικό τομέα* η συμμετοχή των εργαζομένων πρέπει να συνδέεται με την άμεση θεσμοθέτηση «επιτροπών εργατικού ελέγχου» σε κάθε επιχείρηση, που σε συνδυασμό με την επικύρωση της 135 ΔΣΕ που αφορά τη δημιουργία εργοστασιακών επιτροπών, θα αναπτύξουν τον εργατικό έλεγχο μέσα στην επιχείρηση, με την κατοχύρωση άσκησης του δικαιώματος βέτο στα εργασιακά ζητήματα (συνθήκες εργασίας, υγιεινής, απολύσεων κλπ.). Οσον αφορά τα ζητήματα της γενικότερης δράσης, ιδιαίτερα ξένων και τόπιων μονοπωλιακών επιχειρήσεων, πρέπει να δημιουργηθούν επιτροπές αντιμονοπωλιακού ελέγχου, που θα συμμετέχουν αιρετοί και ανακλητοί εκπρόσωποι των εργαζομένων της επιχείρησης, εκπρόσωποι του κράτους, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και άλλων κοινωνικών οργανώσεων. Οι επιτροπές αυτές θα έχουν ευρύτερες αρμοδιότητες ελέγχου της μονοπωλιακής επιχείρησης σε ζητήματα τιμών, διαχείρισης, απασχόλησης, επενδύσεων, προστασίας περιβάλλοντος, διαφύλαξης εθνικών πόρων, υποτιμολογήσεων, υπερτιμολογήσεων κ.ά.

2. Η «κοινωνικοποίηση» και η «συμμετοχή» του ΠΑΣΟΚ στο Δημόσιο τομέα

Στη συζήτηση του νομοσχεδίου για τις λεγόμενες «κοινωνικοποιήσεις» φάνηκε καθαρά τόσο η σύγχυση και η διαστρέβλωση της έννοιας «κοινωνικοποίησης» όσο και το είδος της συμμετοχής στο δημόσιο τομέα, που επιδιώκει να εφαρμοστεί η κυβέρνηση. Ο όρος «κοινωνικοποίηση» δεν υπάρχει γενικά και αφηρημένα, αλλά έχει συγκεκριμένο ταξικό περιεχόμενο. Συνδέεται με τις σχέσεις ιδιοκτησίας στα μέσα παραγωγής και τον

ταξικό χαρακτήρα του κράτους. «Κοινωνικοποίηση» μπορεί να υπάρξει μόνο στο σοσιαλισμό όπου η πολιτική εξουσία βρίσκεται στα χέρια της εργατικής τάξης και των συμμάχων της και όπου τα μέσα παραγωγής αποτελούν ιδιοκτησία όλων των εργαζομένων, χρησιμοποιούνται ισότιμα από όλους τους εργαζόμενους σε όφελος ολόκληρης της κοινωνίας και του κάθε εργαζόμενου ξεχωριστά.

Τα κοινωνικοποιημένα μέσα παραγωγής καθορίζουν και ένα κοινωνικοποιημένο τρόπο ιδιοποίησης (κατανόησης) των αποτελεσμάτων της παραγωγής. Αυτό σημαίνει ότι δεν γίνεται ιδιοποίηση ξένης εργασίας από μια τάξη σε βάρος μιας άλλης. «Με δυο λόγια κοινωνικοποίηση σημαίνει σοσιαλισμός, αληθινός, επιστημονικός σοσιαλισμός. Σημαίνει μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση. Γι' αυτήν την κοινωνικοποίηση το ΚΚΕ αγωνίζεται από τότε που υπάρχει»³.

Η κοινωνικοποίηση στο σοσιαλισμό αρχίζει από την στιγμή που οι εργαζόμενοι παίρνουν την πολιτική εξουσία, προβαίνουν σε σοσιαλιστικές εθνικοποιήσεις με στόχο την κατάργηση της κυριαρχίας του κεφαλαίου, ενώ παράλληλα εξασφαλίζουν την άμεση και ουσιαστική συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των σοσιαλιστικών επιχειρήσεων, που δρουν στα πλαίσια του γενικότερου σχεδιασμού της οικονομίας, με κριτήριο πάντα το συμφέρον του λαού.

Το ΠΑΣΟΚ υποχωρώντας από τις αρχικές διακηρύξεις του για κρατικοποίηση βασικών κλάδων και τομέων της οικονομίας και αλλαγής του φιλομονοπωλιακού χαρακτήρα δράσης του κρατικού τομέα, προσπαθεί σήμερα με ηχηρή φράση ευλογία για άλματα προς το «σοσιαλιστικό μετασχηματισμό» να συγκαλύψει την εξαπάτηση του ελληνικού λαού.

Είναι πραγματικά ενδιαφέρον να δούμε πως όρισε ο ίδιος ο κ. Παπανδρέου στις προγραμματικές δηλώσεις της κυβέρνησης στις 24.11.1981, την πολιτική των κοινωνικοποιήσεων.

«Η πολιτική των κοινωνικοποιήσεων της κυβέρνησης είναι ένα σύστημα κοινωνικού ελέγχου σε ορισμένους βασικούς τομείς - κλειδιά... ο κοινωνικός αυτός έλεγχος θα επιτευχθεί είτε με πλήρη εξαγορά, σύμφωνα με τις συνταγματικές επιταγές, είτε με την απόκτηση της πλειοψηφίας των μετοχών. ...Στις προβλεπόμενες κοινωνικοποιήσεις, συμπεριλαμβάνονται η ενέργεια, οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, οι μαζικές μεταφορές και συγκοινωνίες, οι μεγάλες επιχειρήσεις εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου, τα μεγάλα ναυπηγεία, οι βιομηχανίες χάλυβα, τσιμέντων και λιπασμάτων, η φαρμακοβιομηχανία, καθώς και όσες μονάδες αφορούν άμεσα την εθνική άμυνα... Κοινωνικοποίηση για τους τομείς που είναι σήμερα κρατικοποιημένοι ή κάτω από κρατικό έλεγχο (τράπεζες, επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας, μεταφορών, επικοινωνιών, ενέργειας) σημαίνει ότι κριτήριο στους στόχους, στην οργάνωση, στη λειτουργία και στη διοίκησή τους θα είναι η εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου και όχι των μεγάλων ιδιωτικών συμφερόντων, όπως συμβαίνει σήμερα.

Από τα παραπάνω βγαίνει καθαρά, ότι η κυβέρνηση με τον όρο «κοινωνικοποίηση» εννοούσε:

α) Οτι θα προχωρούσε σε κρατικοποίηση με την εξαγορά του συνόλου ή της πλειοψηφίας των μετοχών μιας σειράς μεγάλων επιχειρήσεων στον τομέα του ορυκτού πλούτου, ναυπηγείων, χάλυβα, τσιμέντων, λιπασμάτων, φαρμακοβιομηχανίας και μονάδων που αφορούν την εθνική άμυνα.

β) Οτι θα άλλαζε το χαρακτήρα δράσης των κρατικών επιχειρήσεων και στο εξής το «κριτήριο στους στόχους οργάνωσης, στη λειτουργία και στη διοίκησή τους θα είναι η εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου και όχι των μεγάλων ιδιωτικών συμφερόντων όπως γίνεται μέχρι σήμερα».

Αλλά ας δούμε: Τι έγιναν π.χ. οι υποσχέσεις περί κρατικοποιήσεων; Απολύτως τίποτα. Η για να είμαστε δίκαιοι ... κάτι έγινε. Ξαλαφρώθηκε ο Μποδοσάκης από δύο προβληματικές την «Πυρκάλ» και «Λάρκο» με τη μετοχοποίηση των χρεών τους από τις κρατικές τράπεζες. Οι υπόλοιπες κερδοφόρες επιχειρήσεις στους παραπάνω κλάδους μένουν στα χέρια των βιομηχάνων και δρέπουν τους καρπούς των «κοινωνικοποιήσεων». Μήπως όμως άλλαξε ο χαρακτήρας δράσης των κρατικών επιχειρήσεων; Φυσικά όχι. Η ΠΕΣΙΝΕ εξακολουθεί να παίρνει το ρεύμα 1 δραχμή το KW και η λαϊκή κατανάλωση να το πληρώνει 5 δρχ. το KW. Ο Ανδρεάδης εξακολουθεί να παίρνει το μερίδιο των κερδών του 25% των μετοχών που έχει στην Εμπορική Τράπεζα (φέτος θα πάρει 150 εκατομ. δρχ.), ενώ η χρηματοδοτική πολιτική των κρατικών τραπεζών παραμένει φιλομονοπωλιακή.

Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, επιχειρώντας να εξαπατήσει για μια ακόμα φορά το λαό, βαφτίζει σαν «κοινωνικοποίηση» μια ασαφή συμμετοχή των εργαζομένων στη διοίκηση των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα. Λέμε ασαφή μόνο στο ζήτημα που αφορά την τελική νομική διατύπωση της συγκεκριμένης συμμετοχής γιατί όσον αφορά το περιεχόμενο της συμμετοχής έχει γίνει αρκετά σαφές ότι δεν πρόκειται για μια ουσιαστική «δημοκρατική συμμετοχή», αλλά μια «συμμετοχή» τυπική, διακοσμητική, στην οποία οι εργαζόμενοι δεν θα έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν αποφασιστικά τις αποφάσεις της διοίκησης.

Αν η κυβέρνηση είχε πρόθεση να εφαρμόσει ουσιαστική συμμετοχή, θα την ανακοίνωνε από καιρό και μάλιστα θα καλούσε τους εργαζόμενους να εκφράσουν τη γνώμη τους, ώστε ο θεσμός να γίνει πιο αποτελεσματικός.

Το γεγονός ότι προβλέπεται να εφαρμοστεί με προεδρικά διατάγματα, στα οποία η Βουλή και οι εργαζόμενοι δεν θα έχουν δυνατότητα παρέμβασης, δείχνει ότι η κυβέρνηση δεν θέλει την ουσιαστική συμμετοχή. Μια ακόμη απόδειξη είναι ότι αν ήθελε τη δημοκρατική συμμετοχή δεν θα απόρριπτε τις προτάσεις του ΚΚΕ στη Βουλή. Και οι προτάσεις αυτές δεν είναι λεπτομέρειες. Αποτελούν θεμελιακή προϋπόθεση για ουσιαστική συμμετοχή στο δημόσιο τομέα. Συγκεκριμένα η κοινοβουλευτική ομάδα του ΚΚΕ πρότεινε οι εκπρόσωποι των εργαζομένων στα διοικητικά συμβούλια να μην είναι λιγότεροι από το 1/3 των μελών και να έχουν δικαίωμα βέτο στα εργατικά ζητήματα του προσωπικού.

Η πλειοψηφία των αντιπροσωπευτικών συνελεύσεων (όργανα ελέγχου) να ανήκει στους συνδικαλιστικούς και

3.«Στα λόγια κοινωνικοποίηση στην πράξη κατάργηση της απεργίας» φυλλάδιο που κυκλοφόρησε το ΚΚΕ με αφορμή το νομοσχέδιο κοινωνικοποιήσεων».

κοινωνικούς φορείς. Στις γενικές διευθύνσεις να λειτουργούν επιτροπές με δικαίωμα συναπόφασης στα εργασιακά ζητήματα του χώρου. Οι εκπρόσωποι να πληροφορούνται όλα τα στοιχεία που αφορούν την επιχείρηση, να εκφράζουν γνώμη και χωρίς να δεσμεύονται από διατάξεις περί απορρήτου κλπ να ενημερώνουν τους εργαζόμενους. Οι εκπρόσωποι να είναι αιρετοί και ανακλητοί και οι οποιοσδήποτε θέσεις τους στα όργανα να μη δεσμεύουν τους συνδικαλιστικούς φορείς. Στο άρθρο που αναφερόταν για την έκδοση προεδρικών διαταγμάτων για τη συμμετοχή, οι βουλευτές του ΚΚΕ τόνισαν ότι αυτά πρέπει να εκδοθούν με τη σύμφωνη γνώμη των εργαζομένων και να μην θίξουν κεκτημένα δικαιώματά τους. Γιατί αρνήθηκε να υιοθετήσει τις προτάσεις αυτές η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ, αν πραγματικά ήθελε την ουσιαστική συμμετοχή; Είναι φανερό ότι δεν θέλει μια τέτοια συμμετοχή αλλά μια άλλη, που αντί να κατοχυρώνει το δικαίωμα του βέτο ή της απόφασης, παρέχει το δικαίωμα της γνωμάτευσης, αντί την ουσιαστική συμμετοχή σε όλα τα κέντρα αποφάσεων, την απλή παρουσία στο διοικητικό συμβούλιο, αντί την αρχή της μη δέσμευσης καθιερώνει την συνυπευθυνότητα, αντί μιας συμμετοχής ανοιχτής σε αντιμονοπωλιακές και αντιιμπεριαλιστικές αλλαγές, προσπαθεί να εγκλωβίσει τους εργαζόμενους σε μια συμμετοχή στα πλαίσια του καπιταλισμού.

Κάτι ανάλογο επιδιώκει να εφαρμόσει στον ιδιωτικό τομέα.

3. Η συμμετοχή σε ορισμένες Δυτικο-Ευρωπαϊκές χώρες

Πριν περάσουμε στη συγκεκριμένη εξέταση του θεσμικού πλαισίου της «συμμετοχής» στον ιδιωτικό τομέα, που πάει να εφαρμοστεί στην Ελλάδα, θα κάνουμε μια σύντομη αναφορά στην εμπειρία του εργατικού κινήματος από τη συμμετοχή στις δυτικο-ευρωπαϊκές χώρες. Ο αντιφατικός χαρακτήρας του ίδιου του θεσμού της συμμετοχής, που καθορίζεται από τις διαφορετικές επιδιώξεις κάθε τάξης, οι διαφορετικές ιστορικές παραδόσεις και οι συγκεκριμένες συνθήκες κάθε χώρας, ο βαθμός ανάπτυξης του επαναστατικού κινήματος και η συγκεκριμένη δράση των κομμουνιστών, διαμόρφωσαν μια ποικιλία μορφών «συμμετοχής». Σε όλες όμως τις περιπτώσεις παρέμεινε μια συμμετοχή στα πλαίσια του κρατικομονοπωλιακού καπιταλισμού, η οποία κάτω από ορισμένες συνθήκες μπορεί να διευκολύνει την πάλη της εργατικής τάξης, όμως από μόνη της δεν είναι δυνατό να φέρει το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό.

Δεν θα περάσουμε αναλυτικά στην εξέταση όλων των συστημάτων συμμετοχής, αλλά μόνο ορισμένων και ιδιαίτερα εκείνων που τείνουν με μικρές διαφορές να εφαρμοστούν σε όλες τις χώρες της ΕΟΚ.

Για παράδειγμα στο Βέλγιο⁴ αμέσως μετά τον πόλεμο ιδρύθηκε η «πυραμίδα των ισότιμων οργανώσεων», που ενώνει σε όλα τα επίπεδα τους εκπροσώπους των εργοδοτών και εργαζομένων. Το σύστημα αυτό βρήκε την έκφρασή του α) στις επιχειρήσεις, υπό τύπο «συμβουλίων των επιχειρήσεων» και «συμβουλίων για τα

ζητήματα της προστασίας της εργασίας και της υγείας». β) Σε κάθε βιομηχανικό κλάδο, με τις οργανώσεις των εθνικών και περιφερειακών ισότιμων επιτροπών. γ) Στη δημιουργία οργάνων πανεθνικής αρμοδιότητας, με το Κεντρικό Συμβούλιο Οικονομίας, το Εθνικό Συμβούλιο Εργασίας και άλλων οργάνων, στα οποία τα συνδικάτα εκπροσωπούνται σε ισότιμη βάση με τους εργοδότες. Όλη αυτή η πυραμίδα των θεσμών εκπληρώνει κύρια συμβουλευτικές αρμοδιότητες και οι αποφάσεις που παίρνονται σε οποιοδήποτε επίπεδο δεν θίγουν τα βασικά οικονομικά προβλήματα.

Στο Λουξεμβούργο⁵ προβλέπεται η συμμετοχή των εργατών και υπαλλήλων σε δύο επίπεδα: στο επίπεδο «μικτών παραγωγικών επιτροπών» και σε «επίπεδο διοικητικών επιτροπών». Το μικτό παραγωγικό συμβούλιο συγκροτείται σε ισότιμη βάση από εκπροσώπους των εργατών, υπαλλήλων και από εκπροσώπους του κεφαλαίου. Η επίδρασή τους στην παραγωγή είναι δυνατή με τρεις μορφές: πραγματογνωμοσύνη, λήψη αποφάσεων και ελέγχου.

Η διεύθυνση της επιχείρησης έχει υποχρέωση να οργανώνει εξάμηνες και χρονιάτικες ενημερωτικές συνελεύσεις, στις οποίες συζητιέται ευρύς κύκλος ζητημάτων. Ωστόσο σε όλα αυτά τα ζητήματα, το παραγωγικό συμβούλιο έχει δικαίωμα συμβουλευτικής ψήφου. Η σφαίρα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων περιορίζεται ουσιαστικά στα ζητήματα χρησιμοποίησης των νέων τεχνικών ανακαλύψεων και της παραγωγικότητας των εργατών π.χ. εκτίμηση του αν είναι κατάλληλος ο άνθρωπος για τη δοσμένη εργατική θέση. Τα δικαιώματα ελέγχου του παραγωγικού συμβουλίου συνίστανται στα προβλήματα της κοινωνικής δράσης. Αν σ' αυτό το επίπεδο δεν επιτευχθεί συμφωνία το ζήτημα παραπέμπεται για λύση στην εθνική υπηρεσία ρύθμισης των διαφορών. Τα μέλη του παραγωγικού συμβουλίου πρέπει να τηρούν τον κανόνα της μη κοινολόγησης πληροφοριών απόρρητου χαρακτήρα. Η μη τήρηση αυτού του κανόνα τιμωρείται με πρόστιμο. Στα διοικητικά συμβούλια τα συμφέροντα του προσωπικού τα εκπροσωπεί μόνο το ένα τρίτο του συμβουλίου. Από μέρους των αντιπροσώπων του κεφαλαίου και από μέρους των μισθωτών εργαζομένων διορίζονται από έναν διευθυντή. Εδώ επίσης ισχύει ο κανόνας της μη κοινοποίησης των απορρήτων.

Το πιο επεξεργασμένο «σύστημα» συμμετοχής το οποίο αποτελεί και το «μοντέλο» που προωθεί η ΕΟΚ, είναι το δυαδικό σύστημα που εφαρμόζεται στη Δυτική Γερμανία. Δηλ. την ύπαρξη δίπλα στο Διοικητικό Συμβούλιο (ΔΣ) ενός «Εποπτικού Συμβουλίου» (ΕΣ) που έχει το δικαίωμα να ελέγχει εκ των υστέρων τις αποφάσεις της διοίκησης, ή στην καλύτερη περίπτωση να γνωμοδοτεί για ορισμένες από τις αποφάσεις της διοίκησης. Πολύ σπάνια έχει τη δυνατότητα να αποφασίζει και αυτό σε θέματα που προτείνει το ΔΣ. Το δικαίωμα πληροφόρησης είναι περιορισμένο, ενώ οι εκπρόσωποι των εργατών είναι αναγκασμένοι να φέρουν ευθύνη για τις αποφάσεις που πάρθηκαν στα πλαίσια της καπιταλιστικής διεύθυνσης. Στην ΟΔΓ⁶

5. στο ίδιο σελ. 48

6. Ριζοσπάστης 29/5/83: Κ. Μπατίκα. «Η πείρα από τη συμμετοχή στην Δ. Γερμανία»

4. «Προβλήματα ειρήνης και σοσιαλισμού» 7/1980 σελ. 54

υπάρχουν ορισμένες διαφοροποιήσεις στον αριθμό εκπροσώπησης των εργαζομένων στα Εποπτικά Συμβούλια. Π.χ. στις επιχειρήσεις εξόρυξης και παραγωγής άνθρακα οι εκπρόσωποι των εργαζομένων και της εργοδοσίας είναι σε ίσο αριθμό. Υπάρχει και ένας «ουδέτερος» συνήθως κρατικός υπάλληλος. Το Εποπτικό Συμβούλιο εκλέγει τη διοίκηση με απλή πλειοψηφία, δηλαδή ουσιαστικά αυτή εκλέγεται από τους εκπροσώπους των μετόχων συν τον «ουδέτερο». Μόνο ένας από τα μέλη του ΔΣ, ο υπεύθυνος για τα εργατικά θέματα δεν μπορεί να εκλεγεί χωρίς τη συγκατάθεση των εργαζομένων.

Στις υπόλοιπες βιομηχανίες οι μέτοχοι και οι εργαζόμενοι στέλνουν ίσο αριθμό εκπροσώπων στο Εποπτικό Συμβούλιο. Όμως στους εκπροσώπους των εργαζομένων πρέπει να υπάρχει ένας από τον ανώτερο διευθυντικό προσωπικό της επιχείρησης. Μ' αυτό τον τρόπο οι εκπρόσωποι των εργαζομένων είναι μειοψηφία. Αν παρ' όλα αυτά υπάρχουν προβλήματα «ασυμμετρίας» τότε εφαρμόζεται ο νόμος που διέπει τις ΑΕ και ΕΠΕ, και το ΔΣ μπορεί να αγνοήσει το ΕΣ και να συγκαλέσει με δική του πρωτοβουλία τη ΓΣ των μετόχων που αποφασίζει για όλα τα ζητήματα. Στις άλλες ΑΕ και ΕΠΕ, οι εκπρόσωποι των εργαζομένων στο ΕΣ αποτελούν το 1/3 των μελών του, την τελευταία αυτή μορφή εκπροσώπησης είναι που προωθεί η ΕΟΚ.

Από τη σύντομη αυτή παράθεση φαίνεται καθαρά ότι η συμμετοχή που εφαρμόζεται στις χώρες της ΕΟΚ δεν είναι ουσιαστική συμμετοχή. Πριν περάσουμε στην εξέταση του ΝΣ για τα Εποπτικά Συμβούλια στην Ελλάδα θα δόσουμε ορισμένα βασικά σημεία της συμμετοχής που πέτυχαν οι εργαζόμενοι της Πορτογαλίας⁷ με την απριλιανή επανάσταση, και συμπεριλαμβάνονται στο Σύνταγμα του 1976: «Οι επιτροπές των εργαζομένων έχουν δικαίωμα να παίρνουν όλες τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για τη δράση τους, να ασκούν έλεγχο στη διεύθυνση των επιχειρήσεων, να συμμετέχουν στην επεξεργασία των εργατικών νόμων και των κοινωνικο-οικονομικών πλάνων που αφορούν τους τομείς τους. Ο έλεγχος στη διεύθυνση αναπτύσσεται σε δύο επίπεδα: στην πολιτική διεύθυνση και στις συνθήκες εργασίας. Για τις κρατικές επιχειρήσεις υπάρχει κανονισμός που κατοχυρώνει το δικαίωμα των εργαζομένων να διορίζουν αντιπροσώπους σε δύο κοινωνικά όργανα των επιχειρήσεων, στο Γενικό Συμβούλιο και στην επιτροπή εποπτείας». Βλέπουμε λοιπόν ότι σ' ένα διαφορετικό ταξικό συσχετισμό δυνάμεων αντιστοιχεί και ένα διαφορετικό επίπεδο συμμετοχής, που αποκτά όλο και περισσότερο ουσιαστικό περιεχόμενο.

4. Εποπτικά Συμβούλια: νέα μορφή κρατικομονοπωλιακής ρύθμισης της ελληνικής οικονομίας

Το ΠΑΣΟΚ στο προεκλογικό του πρόγραμμα είχε υποσχεθεί την κρατικοποίηση των μεγάλων επιχειρήσεων στον τομέα του ορυκτού πλούτου. Αντί όμως για

κρατικοποίηση του ορυκτού πλούτου η κυβέρνηση κατέθεσε στη Βουλή στις 10-6-83, το νομοσχέδιο για τα Εποπτικά Συμβούλια (ΕΣ). Ο φιλοκυβερνητικός Τύπος το χαρακτήρισε σαν ένα ακόμα «ουσιαστικό μέτρο σοσιαλιστικού μετασχηματισμού»⁸.

Όμως από το κείμενο του ΝΣ φαίνεται καθαρά ότι αυτό που πάει να εφαρμόσει η κυβέρνηση, δεν είναι μια ουσιαστική δημοκρατική συμμετοχή, αλλά μια σοσιαλρεφορμιστική παραλλαγή, πολύ πίσω κι απ' αυτές που ισχύουν στις χώρες της ΕΟΚ. Στο νομοσχέδιο που κατατέθηκε, δεν κατοχυρώνεται καμιά βασική αρχή της δημοκρατικής συμμετοχής.

Συγκεκριμένα: Τα ΕΣ δεν θα έχουν αποφασιστικό χαρακτήρα, αλλά καθαρά γνωμοδοτικό. Μάλιστα το δικαίωμα γνωμοδότησης είναι «κουτσουρεμένο» γιατί αφορά μόνο ζητήματα δράσης της επιχείρησης. Στα ζητήματα των εργασιακών σχέσεων, όπως συνθήκες εργασίας, υγιεινής, απασχόλησης κλπ., το ΕΣ δεν θα εκφράζει γνώμη. Αυτό αποτελεί υποχώρηση σε σχέση με παλιότερες διακηρύξεις της κυβέρνησης «ότι τα Εποπτικά Συμβούλια θα ασχολούνται με ζητήματα απασχόλησης και συνθηκών εργασίας»⁹.

Οι αρμοδιότητες των ΕΣ, σύμφωνα με το κείμενο του νομοσχεδίου, είναι να ελέγχουν τη διαχείριση του ορυκτού πλούτου, από τις εποπτευόμενες επιχειρήσεις, να μεριμνούν για την εναρμόνιση της οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων με το πρόγραμμα κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης της χώρας, να μελετούν το συντονισμό και την αύξηση της παραγωγής και παραγωγικότητας, να ερευνούν τη διαμόρφωση τιμών των εισαγόμενων και εξαγόμενων αγαθών, να μελετούν δυνατότητα διεύρυνσης των αγορών με τα προϊόντα της επιχείρησης, να εισάγονται μέτρα βελτίωσης της σχέσης εργαζομένων και εργοδοτών, να εισηγούνται τη χρηματοδότηση των εποπτευόμενων επιχειρήσεων και την απορρόφηση των σχετικών πιστώσεων, να εισηγούνται μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος από τις δραστηριότητες των εποπτευόμενων επιχειρήσεων και τέλος να ενεργούν διαχειριστικό έλεγχο στις επιχειρήσεις για την εξεύρεση μεθόδων αύξησης της παραγωγής και της παραγωγικότητας: «τα Εποπτικά Συμβούλια όπως θεσμοθετούνται από την κυβέρνηση της αλλαγής αποτελούν έναν από τους μοχλούς δημοκρατικού προγραμματισμού που αποτελεί το κατευθυντήριο και ρυθμιστικό όργανο της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης» (Εξόρμηση 11.6.83)

Ανοιχτά λοιπόν ομολογείται από το δημοσιογραφικό όργανο του ΠΑΣΟΚ, ότι τα Εποπτικά Συμβούλια δεν θα ασχολούνται με τα προβλήματα των εργαζομένων. Μήπως όμως θα είναι πραγματικοί μοχλοί του Δημοκρατικού Προγραμματισμού; Ούτε αυτό πρόκειται να γίνει, γιατί απλούστατα δεν υπάρχει και δεν μπορεί να υπάρξει «Δημοκρατικός Προγραμματισμός» σε συνθήκες κυριαρχίας των μονοπωλίων, παραμονής στην ΕΟΚ και ύπαρξης ανισότιμων σχέσεων με τον ιμπεριαλισμό.

«Ο Δημοκρατικός Προγραμματισμός» είναι ένας μεταβατικός τύπος προγράμματος ορθολογικότερης ανά-

πτυξης της χώρας, που συνδέεται με την εφαρμογή αντιμονοπωλιακών αντιιμπεριαλιστικών και δημοκρατικών μέτρων. Στο βαθμό που προχωρούν πιο βαθιά αυτές οι αλλαγές, δημιουργούνται και οι προϋποθέσεις μετάβασης στο σοσιαλιστικό σχεδιασμό, ο οποίος αποτελεί την πιο αναπτυγμένη μορφή ορθολογικής οικονομικής ανάπτυξης σε όφελος του λαού.

Στον πραγματικό «Δημοκρατικό Προγραμματισμό» αντιστοιχεί και μια ουσιαστική δημοκρατική συμμετοχή των εργαζομένων σε όλους τους τομείς και κέντρα λήψης αποφάσεων, μαζί και στις διαδικασίες επεξεργασίας και υλοποίησης του Δημοκρατικού προγράμματος ανάπτυξης. Οι διαδικασίες δημοκρατικής συμμετοχής στην επεξεργασία του αναπτυξιακού προγράμματος δεν μπορούν να ξεχωριστούν από τις διαδικασίες προάσπισης των συμφερόντων των εργαζομένων. Δεν υπάρχει ανάπτυξη γενικά και αφηρημένα. Μια τέτοια αντίληψη θα ήταν καθαρά τεχνοκρατική.

Η ανάπτυξη έχει ταξικό περιεχόμενο. Σε συνθήκες κυριαρχίας των μονοπωλίων έχουμε κάποιου είδους ανάπτυξη. Όμως είναι μια ανάπτυξη στρεβλή, ανισόμετρη, εξαρτημένη και τους καρπούς της ανάπτυξης δεν τους γεύονται οι εργαζόμενοι αλλά τα ξένα και ντόπια μονοπώλια. Πραγματική οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη έχουμε μόνο όταν αυτή έχει σαν βασικό στόχο την άνοδο της υλικής και πνευματικής ευημερίας του λαού, την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας κάθε μέλους της κοινωνίας. Και σε μια τέτοιου είδους ανάπτυξη οι εργαζόμενοι παίρνουν ενεργό μέρος όχι μόνο για να αυξήσουν απλά και μόνο το παραγόμενο προϊόν, αλλά και να αλλάξουν ριζικά τη θέση τους τόσο στους χώρους δουλειάς, όσο και στην κοινωνία. Η προσπάθεια που επιχειρείται από το ΠΑΣΟΚ, να ξεχωρίσει τις διαδικασίες ανάπτυξης, από τους συγκεκριμένους όρους ζωής και εργασίας των εργαζομένων, δεν δείχνει τίποτε άλλο, πέρα από την προσπάθεια να ντύσει με σοσιαλιστικό μανδύα, μια «συμμετοχή» και ένα «πρόγραμμα ανάπτυξης» που δεν αμφισβητούν αλλά εξωραϊζουν την κυριαρχία των μονοπωλίων, δεν οδηγούν στην αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων του καπιταλισμού, αλλά στον εκσυγχρονισμό της κυριαρχίας των μονοπωλίων.

Συγκεκριμένα, οι γνωμοδοτήσεις που θα κάνουν τα Εποπτικά Συμβούλια «για την εναρμόνιση της οικονομικής δραστηριότητας των επιχειρήσεων, με το πρόγραμμα κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης» δεν θα θίγουν την κυριαρχία των μονοπωλίων, ακόμα και αν οι γνωμοδοτήσεις αυτές είναι σε βάρος τους. Γιατί οι εκπρόσωποι των εργαζομένων στα Εποπτικά Συμβούλια στερούνται δικαίωματος παρέμβασης στο έργο της διοίκησης των επιχειρήσεων. Η μόνη που θα ενημερώνεται θα είναι η κυβέρνηση. Δεδομένου όμως ότι η γενικότερη πολιτική της κυβέρνησης δεν έχει στην ουσία στόχο να περιορίσει, ούτε, ακόμα περισσότερο, να καταργήσει την κυριαρχία των μονοπωλίων, γίνεται φανερό ότι οι οποιεσδήποτε αρνητικές γνωμοδοτήσεις δεν θα ξεφεύγουν από τις γνωστές μέχρι τώρα φιλομονοπωλιακές ρυθμίσεις. Οι συνδικαλιστικοί και οι άλλοι μαζικοί φορείς δεν θα μπορούν να ασκήσουν πίεση στην κυβέρνηση, γιατί απλούστατα δεν θα έχουν πληροφόρηση. Στους εκπροσώπους των εργαζομένων στα Εποπτικά Συμβούλια απαγορεύεται με βάση την αρχή «περί

απορρήτου», να δίνουν στοιχεία για την ασυδοσία των μονοπωλίων.

Αντίθετα τα Εποπτικά Συμβούλια θα επιζητούν μέτρα «βελτίωσης» των σχέσεων εργοδοτών εργαζομένων. Δηλ. θα μελετούν αποτελεσματικότερους τρόπους περάσματος της ταξικής συνεργασίας και της συναινεσης των εργαζομένων στην πολιτική της κυβέρνησης. Τα Εποπτικά Συμβούλια θα κάνουν ακόμα και ... μάρκετινγκ ... δηλ. θα μελετούν τρόπους προώθησης των πωλήσεων της επιχείρησης.

Όσον αφορά τα περί «παρακολούθησης και ελέγχου διαμόρφωσης των τιμών των εισαγόμενων και εξαγόμενων αγαθών» η διάταξη δεν προσθέτει τίποτα, καινούργιο, γιατί η κυβέρνηση έχει σήμερα στοιχεία στα χέρια της που δεν τα αξιοποιεί π.χ. Είναι γνωστό ότι υπάρχει η «επιτροπή ελέγχου τιμών» στην Τράπεζα Ελλάδας υπεύθυνη για την παρακολούθηση υποτιμολογήσεων και υπερτιμολογήσεων και, παρά τις καταγγελίες που έγιναν πέρσι (έκθεση Τζωρτζόπουλου), δεν πάρθηκε κανένα μέτρο για τον περιορισμό τους.

Τον ίδιο εκσυγχρονιστικό χαρακτήρα έχει και ο «συντονισμός για την αύξηση της παραγωγής και παραγωγικότητας». Στόχος εδώ είναι η εντατικοποίηση και το μεγαλύτερο ξεζούμισμα των εργατών. Προτάσεις για καλύτερες αμοιβές και βελτίωση των συνθηκών εργασίας δεν θα μπορούν να γίνουν αφού δεν συμπεριλαμβάνονται στις αρμοδιότητές τους.

Το ίδιο ισχύει και για τις εισηγήσεις χρηματοδότησης των επιχειρήσεων. Στην καλύτερη περίπτωση, οι εισηγήσεις αυτές δεν θα μπορούν να βρισκονται έξω από το γενικότερο χρηματοδοτικό πρόγραμμα της κυβέρνησης, ενώ στην πράξη θα λειτουργούν, στον ένα ή άλλο βαθμό, σαν «κανάλι» εξασφάλισης ευνοϊκότερης χρηματοδότησης των μεταλλευτικών επιχειρήσεων.

Τέλος οι διαχειριστικοί και οι οικονομικοί έλεγχοι δεν αποσκοπούν στον περιορισμό της ασυδοσίας των μονοπωλίων, αλλά στο πως θα βρεθούν καλύτεροι τρόποι αύξησης της παραγωγής και παραγωγικότητας, πάλι σε όφελος των μονοπωλίων.

Από τη συγκεκριμένη εξέταση του περιεχόμενου δράσης των ΕΣ βγαίνει αβίαστα το συμπέρασμα, ότι η θεσμοθέτησή τους αποτελεί μια νέα μορφή κρατικομονοπωλιακής ρύθμισης στην ελληνική οικονομία, και όχι «ουσιαστικό μέτρο σοσιαλιστικού μετασχηματισμού στη λειτουργία και έλεγχο του ιδιωτικού τομέα», που λέει η κυβέρνηση. Η νέα αυτή μορφή κρατικομονοπωλιακής ρύθμισης σημαίνει το φόρτωμα νέων φόρων στο λαό, γατί μόνο από τις αμοιβές των μελών του ΕΣ θα επιβαρυνθούν οι εργαζόμενοι με 85 εκατ. δρχ.

Αντιδημοκρατικές είναι οι διατάξεις του ΝΣ που αναφέρονται στον τρόπο συγκρότησης και ανάδειξης των εκπροσώπων των εργαζομένων στα ΕΣ, το μέγεθος, την αναλογία εκπροσώπησης, τη διάρκειά τους και μια σειρά άλλα ουσιαστικά ζητήματα λειτουργίας τους.

Όλα αυτά θα ρυθμίζονται με προεδρικά διατάγματα και αποφάσεις του υπουργού Εθνικής Οικονομίας. Ετσι δεν ισχύει η «εκλογή των εκπροσώπων των εργαζομένων μετά από μυστική ψηφοφορία και με απόλυτη πλειοψηφία»¹⁰, που διακηρύσσονταν από το φιλοκυ-

10. Εξόρμηση 4/6/83 «Εποπτικά Συμβούλια»

βερνητικό τύπο. Το μόνο που αναφέρει το ΝΣ είναι ότι θα αποτελούνται από εκπροσώπους του κράτους, των εργαζομένων, των εργοδοτών, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ή και άλλων κοινωνικών φορέων. Δεν αφήνει καμιά αμφιβολία ότι αυτή η μεθόδευση αποσκοπεί στο να μην αναδειχτούν γνήσιοι εκπρόσωποι των εργαζομένων από τη βάση με δημοκρατικές διαδικασίες, και δυνατότητα ανάκλησής τους. Δηλαδή συγκροτούνται μερικά ακόμα γραφειοκρατικά όργανα, άκριτοι χειροκροτητές των αποφάσεων της κυβέρνησης και των συμφερόντων του μεγάλου κεφαλαίου. Αυτό επιβεβαιώνεται από την υιοθέτηση της αρχής «περί απορρήτου». Η απαγόρευση των εκπροσώπων των εργαζομένων στο ΕΣ (με ποινή φυλάκισης 6 μηνών και 20.000 δρχ. πρόστιμο) ενημέρωσης της κοινής γνώμης και των απασχολούμενων στην επιχείρηση, για τη δράση των μονοπωλίων, αποτελεί μια από τις αντιδημοκρατικότερες διατάξεις του Νομοσχεδίου, πέφτει και αυτό το «φύλλο συκής» που προσπαθούν να ντύσουν τα «ΕΣ, σαν όργανα τάχα λαϊκής συμμετοχής».

Η διάταξη αυτή πρακτικά θεσμοθετεί την αντιλαϊκή συμμετοχή στη μορφή και στο περιεχόμενο. Η δέσμευση να μην κοινοποιούν τις αποφάσεις, αναγκάζει τους εκπροσώπους των εργαζομένων να παίζουν διπλό ρόλο και κλονίζουν την προς αυτούς εμπιστοσύνη των εργαζομένων της επιχείρησης. Είναι μια διάταξη που αφαιρεί κάθε δυνατότητα πληροφόρησης και παρέμβασης των εργαζομένων στη δράση της επιχείρησης.

Τέλος στο ζήτημα της έκτασης και τα επίπεδα συμμετοχής, η εφαρμογή του θεσμού ισχύει μόνο στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις και μάλιστα σε κλαδικό ή τοπικό επίπεδο (μόνο κατ'εξαιρεση προβλέπεται η δημιουργία του κατά επιχείρηση). Είναι φανερό η υποχώρηση της κυβέρνησης στην αντίδραση των βιομηχάνων, στην άσκηση και των πλέον ανώδυνων μορφών ελέγχου της δράσης τους.

Οι εργαζόμενοι χωρίς δισταγμό καταδικάζουν μια τέτοια συμμετοχή, η οποία βρίσκεται πίσω και απ' αυτή τη σοσιαλρεφορμιστική συμμετοχή, που υπάρχει σε μια σειρά χώρες της ΕΟΚ. Αυτή τη συμμετοχή σε παλιότερες και πρόσφατες δηλώσεις ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ την είχε καταδικάσει.

Συγκεκριμένα σε συνέντευξή του στα ΝΕΑ 3.11.1975 ο κ. Α. Παπανδρέου είχε δηλώσει. «Συμμετοχή των εργαζομένων μόνο στη διοίκηση των επιχειρήσεων δεν αλλάζει ουσιαστικά τη σημερινή μορφή τόσο της επιχείρησης, όσο και του συστήματος γενικότερα».

Και στην προεκλογική ομιλία τους στις 19/9/81 στο Βόλο είχε προσθέσει: «Στις επιχειρήσεις που θα κοινωνικοποιηθούν, σύμφωνα και με το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ, ο ρόλος των εργαζομένων θα είναι αποφασιστικός. Στη διοίκηση των επιχειρήσεων αυτών θα συμμετέχουν μαζί με τους εργαζόμενους, εκπρόσωποι της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του νέου υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Όλες τις άλλες επιχειρήσεις που δεν θα κοινωνικοποιηθούν και που θα είναι η συντριπτική πλειοψηφία, τις χωρίζουμε σε δύο κατηγορίες. Στις μεγάλες και στις μικρές. Μικρές είναι όσες έχουν προσωπικό ως 50 εργαζόμενους. Στις μεγάλες μη κοινωνικοποιημένες επιχειρήσεις θα υπάρχει οπωσδήποτε συμμετοχή των εργαζομένων στο Συμβούλιο».

Η θέση των εργαζομένων στον τομέα του ορυκτού πλούτου είναι όχι «Εποπτικά Συμβούλια», αλλά δημοκρατική εθνικοποίηση των μονοπωλιακών επιχειρήσεων που λυμαινονται τον ορυκτό πλούτο και σ' αυτή την απαίτηση είναι ανυποχώρητοι. Η συμμετοχή των εργαζομένων στα εποπτικά συμβούλια δεν αποτελεί ουσιαστική συμμετοχή. Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες των εποπτικών συμβουλίων έχουν στόχο να περιορίσουν τις δραστηριότητες των εποπτικών συμβουλίων έχουν στόχο να περιορίσουν τις διαταραχές στη λειτουργία των επιχειρήσεων από απεργίες και απαιτήσεις για ξεπάγωμα μισθών. Δηλ. επιδιώκουν το πέρασμα της ταξικής συνεργασίας και συναίνεσης των εργαζομένων στην εισοδηματική πολιτική. Παράλληλα επιδιώκουν να καλύψουν τις ασύδοτες απαιτήσεις των μονοπωλίων για ανεξέλεγκτη χρηματοδότηση, εντατικοποίηση και αλόγιστη χρήση των εθνικών πόρων. Φορώντας το μανδύα του κοινωνικού οργάνου, επιδιώκουν να συμβάλουν στην προσαρμογή των κυβερνητικών προγραμμάτων ανάπτυξης, στις γενικότερες απαιτήσεις των μονοπωλίων. Τα εποπτικά συμβούλια δεν παρεμβαίνουν στην άσκηση του διευθυντικού δικαιώματος των εργοδοτών, πράγμα που δείχνει ότι δεν εξασφαλίζουν την ουσιαστική συμμετοχή. Ετσι οι εργαζόμενοι δεν έχουν κανένα περιθώριο υπεράσπισης των συμφερόντων τους, ούτε τη δυνατότητα ελέγχου της ασύδοτης δράσης των μονοπωλίων. Τα εποπτικά συμβούλια θα μπορούσαν να παίξουν το ρόλο των «αντιμονοπωλιακών επιτροπών ελέγχου» κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Δηλαδή α) να είναι κατά επιχείρηση. β) Οι εργαζόμενοι από την επιχείρηση μαζί με τους εκπροσώπους της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τους κοινωνικούς φορείς να έχουν την πλειοψηφία στο εποπτικό συμβούλιο. γ) Να έχουν τη δυνατότητα ουσιαστική πληροφόρησης και ελέγχου της δράσης της επιχείρησης σε ζητήματα τιμών, διαχείρισης, απασχόλησης, συνθηκών εργασίας επενδύσεων προστασίας περιβάλλοντος, υποτιμολογήσεων κλπ. Να έχουν αποφασιστικές αρμοδιότητες π.χ. να μη δίνει δάνειο η τράπεζα στις επιχειρήσεις αν δεν έχει τη σύμφωνη γνώμη της επιτροπής. Και τέλος οι εκπρόσωποι των εργαζομένων να είναι δημοκρατικά εκλεγμένοι, ανακλητοί, γνήσιοι υπερασπιστές των συμφερόντων του λαού.

5. Η «συμμετοχή» στο σοσιαλισμό

Η συμμετοχή των εργαζομένων στη σοσιαλιστική κοινωνία καλύπτει όλες τις πλευρές της κοινωνικής ζωής και όλα τα επίπεδα επεξεργασίας, λήψης και υλοποίησης των αποφάσεων που παίρνονται και αφορούν, τόσο την κοινωνία γενικά, όσο και κάθε τομέα ξεχωριστά. Η συμμετοχή στο σοσιαλισμό παίρνει την πιο αναπτυγμένη μορφή που η παραπέρα ανάπτυξη της θα οδηγήσει στην κομμουνιστική αυτοδιαχείριση όπου, σύμφωνα με τα λόγια του Ενγκελς «η διαχείριση των ανθρώπων θα αντικατασταθεί από την διαχείριση πραγμάτων».

1. Σε πανκοινωνικό επίπεδο η συμμετοχή των εργαζομένων πραγματοποιείται με την εκλογή των κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών οργάνων της Ισ-

κής εξουσίας, δηλαδή των σοβιέτ στη Σοβιετική Ενωση, ή λαϊκών συμβουλίων όπως ονομάζονται σε άλλες χώρες του σοσιαλισμού. Η σοσιαλιστική κυβέρνηση, το σοσιαλιστικό κράτος, με τη δράση τους φροντίζουν για τη σταθερή και συνεχή βελτίωση του βιοτικού και πολιτιστικού επιπέδου του λαού και την ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των μελών της κοινωνίας.

2. Η συμμετοχή των εργαζομένων πραγματοποιείται επίσης μέσα από τις κομματικές, συνδικαλιστικές, νεολαϊστικές, πολιτιστικές, συνεταιριστικές επιστημονικές, αθλητικές και άλλες κοινωνικές οργανώσεις μέσα στα πλαίσια των συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων που έχουν.

3. Τέλος η συμμετοχή των εργαζομένων πραγματοποιείται άμεσα με την συμμετοχή στη διεύθυνση της παραγωγής, τη διεξαγωγή του λαϊκού ελέγχου, στην απονομή της λαϊκής δικαιοσύνης, στην ανάπτυξη της σοσιαλιστικής άμιλλας στο μαζικό κίνημα για την κομμουνιστική στάση απέναντι στην εργασία και μιας σειράς άλλων μορφών κοινωνικής συμμετοχής.

Η συμμετοχή των εργαζομένων σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις σφαίρες της κοινωνικής ζωής, στην πορεία προς τον κομμουνισμό αναπτύσσεται, τελειοποιείται. Στις παλιές μορφές συμμετοχής προστίθενται νέες. Η συμμετοχή δεν είναι ένα στατικό προτσές, αλλά δυναμικό που συνεχώς εξελίσσεται και περνάει από κατώτερες μορφές προς ανώτερες. Το παγκόσμιο σοσιαλιστικό σύστημα σήμερα έχει μια τεράστια πείρα, στις μορφές και επίπεδα συμμετοχής. Εδώ φυσικά δεν μπορούμε να σταθούμε αναλυτικά. Θα περιοριστούμε μόνο στο ζήτημα της συμμετοχής των εργαζομένων στη διεύθυνση της παραγωγής όπως αυτή εμφανίζεται σήμερα στη Σοβιετική Ενωση. Στο τέλος θα δόσουμε ορισμένα ποσοτικά στοιχεία που δείχνουν πιο συγκεκριμένα το χαρακτήρα της συμμετοχής.

Το δικαίωμα συμμετοχής των εργαζομένων στη διεύθυνση της παραγωγής στην ΕΣΣΔ¹¹

Το δικαίωμα της συμμετοχής των εργαζομένων στη διεύθυνση της παραγωγής είναι κατοχυρωμένο στο Σύνταγμα της ΕΣΣΔ και σε όλα τα Συντάγματα των Ενωσιακών Δημοκρατιών. Το άρθρο 97 του Συντάγματος της ΕΣΣΔ αναφέρει χαρακτηριστικά ότι:

«Οι εργάτες και οι υπάλληλοι έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στη συζήτηση και στη λύση των ζητημάτων ανάπτυξης της παραγωγής, να κάνουν προτάσεις για τη βελτίωση της δουλιάς των επιχειρήσεων, ιδρυμάτων, και οργανώσεων, καθώς και κάθε είδους προτάσεις για την κοινωνικο-πολιτιστική και καθημερινή εξυπηρέτηση. Οι εργάτες και οι υπάλληλοι συμμετέχουν στη διοίκηση (διεύθυνση) της παραγωγής δια μέσου α) των συνδικάτων και άλλων κοινωνικών οργανώσεων, β) των οργάνων λαϊκού ελέγχου, γ) των κοινών συνελεύσεων, των παραγωγικών συσκέψεων

και συνδιασκέψεων και δ) άλλων μορφών κοινωνικής δράσης.

Η διοίκηση των επιχειρήσεων των ιδρυμάτων και οργανώσεων είναι υποχρεωμένη να δημιουργεί τις συνθήκες που να εξασφαλίζουν τη συμμετοχή των εργατών και υπαλλήλων στη διεύθυνση της παραγωγής. Τα υπεύθυνα διοικητικά πρόσωπα των επιχειρήσεων, ιδρυμάτων και οργανώσεων, είναι υποχρεωμένα έγκαιρα να εξετάζουν τις κριτικές παρατηρήσεις και προτάσεις των εργατών και υπαλλήλων και να τους ανακοινώνουν τα μέτρα που παίρνουν».

Η συμμετοχή των εργατών στη διεύθυνση της παραγωγής σ' όλα τα ζητήματα του κράτους και της σοβιετικής κοινωνίας είναι μια απ' τις βασικότερες δημοκρατικές αρχές διεύθυνσης στη σοβιετική κοινωνία. Ο Β.Ι. Λένιν υπογράμμιζε την αναγκαιότητα «να προσελκύνονται ακόμα περισσότεροι εργάτες και εργαζόμενοι αγρότες στη διεύθυνση της βιομηχανίας και της λαϊκής οικονομίας γενικά»¹². Αυτή η αρχή είναι κατοχυρωμένη στο άρθρο 8 του συντάγματος της ΕΣΣΔ και όλα τα συντάγματα των Σ. Δημοκρατιών.

1) Όπως αναφέραμε η διεύθυνση της οικονομίας και γενικά των ζητημάτων της κοινωνίας, πραγματοποιείται πριν απ' όλα από το σοβιετικό και το λαϊκό κράτος διά μέσου των οργάνων της κρατικής διοίκησης.

2. Μερικές λειτουργίες των κρατικών οργάνων για τη διεύθυνση των ζητημάτων της σοβιετικής κοινωνίας παραχωρούνται στις κοινωνικές οργανώσεις και πριν απ' όλα στα συνδικάτα (για παράδειγμα τα συνδικάτα διευθύνουν την κρατική κοινωνική ασφάλιση, εποπτεύουν την αποφυγή εργατικών ατυχημάτων και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, φροντίζουν για τη τήρηση της εργατικής νομοθεσίας κλπ.).

Ιδιαίτερη σημασία για την ανάπτυξη της σοσιαλιστικής δημοκρατίας, την ανάπτυξη της οικονομίας και τη λύση των προβλημάτων της κομμουνιστικής οικοδόμησης, έχει ο σωστός συνδυασμός της μονοπρόσωπης διεύθυνσης και της πλατιάς συμμετοχής των εργατών και υπαλλήλων στη διεύθυνση της παραγωγής.

3. Αποφασιστικό ρόλο στην ανάπτυξη και τελειοποίηση της δημοκρατίας στην παραγωγή, παίζουν οι εργατικές συλλογικότητες. Η εργατική συλλογικότητα, ενώνει τους αποσχολούμενους μιας επιχείρησης, ιδρύματος ή οργάνωσης. Συστατικά της στοιχεία είναι οι συλλογικότητες των υποτομών, τμημάτων, ομάδων και άλλων υποδιαιρέσεων της επιχείρησης, ιδρύματος ή οργάνωσης. Η εργατική συλλογικότητα είναι ο βασικότερος πυρήνας όχι μόνο του οικονομικού αλλά και του πολιτικού οργανισμού, ουσιαστικός παράγοντας ανάπτυξης και τελειοποίησης της παραγωγής, της κομμουνιστικής διαπαιδαγώγησης των εργαζομένων, της λύσης των προβλημάτων στη διεύθυνση των κρατικών και κοινωνικών ζητημάτων.

Οι εργατικές συλλογικότητες συμμετέχουν στη λύση των κρατικών και κοινωνικών ζητημάτων, στη σχεδίαση (κατάρτισμό πλάνων) της παραγωγής και την κοινωνική ανάπτυξη, στην προετοιμασία και καταμερισμό των παραγωγικών εργατικών στελεχών, στη συζήτηση και επίλυση των προβλημάτων διεύθυνσης (διοί-

11. Σχολιασμός της εργατικής νομοθεσίας της ΕΣΣΔ, εκδ. «Νομική Φιλολογία» Μόσχα 1982 σελ. 439

12. Β.Ι. Λένιν. Απαντα τ. 40, σελ. 143 ρωσ. εκδ.

κτησης) των επιχειρήσεων και ιδρυμάτων, στην καλύτερη συνθηκών εργασίας και καθημερινής ζωής, στη χρησιμοποίηση μέσων με σκοπό την ανάπτυξη της παραγωγής. Επίσης συμμετέχουν στις κοινωνικοπολιτιστικές εκδηλώσεις και τα προγράμματα υλικής ενθάρρυνσης (άρθρο 8. Σύσταγμα ΕΣΣΔ).

Οι εργατικές κολλεκτίβες αναπτύσσουν τη σοσιαλιστική άμιλλα, βοηθούν στην εξάπλωση των πρωτοποριακών μεθόδων δουριάς, στην εδραίωση της εργατικής πειθαρχίας, διαπαιδαγωγούν τα μέλη τους στο πνεύμα της σοσιαλιστικής ηθικής, φροντίζουν για την άνοδο της πολιτικής συνειδητότητας, της κουλτούρας και της επαγγελματικής ειδίκευσης. Οι εργατικές κολλεκτίβες έχουν δικαίωμα για τη συμμετοχή στην διεύθυνση της παραγωγής και της εργασίας γενικότερα. Οι εργατικές κολλεκτίβες έχουν επίσης πλατιά συμμετοχή στη συζήτηση και πραγματοποίηση των κατευθύνσεων για την κάλυψη του κρατικού πλάνου, για την ανάπτυξη και τελειοποίηση της παραγωγικο-οικονομικής δραστηριότητας της ένωσης, για την οργάνωση της σοσιαλιστικής άμιλλας και αλληλοβοήθειας μεταξύ των επιχειρήσεων και των οργανώσεων της ένωσης, για την καλύτερη εργασία και της καθημερινής ζωής των εργαζομένων.

Τα δικαιώματά τους οι εργατικές κολλεκτίβες τα πραγματοποιούν με τη βοήθεια των οργάνων τους. Ανώτερο όργανο της εργατικής κολλεκτίβας είναι η τακτική γενική συνέλευση και η συνδιάσκεψη. Όργανα της εργατικής κολλεκτίβας είναι οι πραγματοποιούμενες κατά ταχτά χρονικά διαστήματα παραγωγικές συσκέψεις και τα συντροφικά δικαστήρια. Με τα όργανα της εργατικής κολλεκτίβας σχετίζονται επίσης τα κοινωνικά γραφεία (τμήματα) των στελεχών οικονομικής ανάλυσης και άλλων οργάνων κοινωνικής δραστηριότητας. Οι εργάτες και οι υπάλληλοι, εκτός από τη συμμετοχή τους στις κοινές συνελεύσεις, παραγωγικές συσκέψεις και συνδιασκέψεις σαν μέλη του συνόλου της εργατικής κολλεκτίβας συμμετέχουν επίσης στη διεύθυνση της παραγωγής δια μέσου α) των συνδικάτων και άλλων κοινωνικών οργανώσεων β) δια μέσου των οργάνων λαϊκού ελέγχου, και γ) δια μέσου διάφορων άλλων μορφών κοινωνικής δραστηριότητας.

Εδώ θα εξετάσουμε βασικά τη συμμετοχή των εργαζομένων μέσα από τα συνδικάτα και ιδιαίτερα μέσα από την εργοστασιακή τοπική επιτροπή του συνδικάτου. Θα σταθούμε επίσης σύντομα και σε άλλες μορφές «συμμετοχής» όπως εκείνη της σοσιαλιστικής άμιλλας.

Η εργοστασιακή τοπική επιτροπή του συνδικάτου (ΕΤΕ) συμμετέχει στην επεξεργασία των σχεδίων των παραγωγικών πλάνων, των πλάνων εισαγωγής νέας τεχνικής, οικοδόμησης επιχειρήσεων, ιδρυμάτων, οργανώσεων, σχεδίων πλάνων για το χτίσιμο και επιδιόρθωση των σπιτιών και άλλων αντικειμένων πολιτιστικής - καθημερινής ζωής καθώς επίσης και πλάνων κοινωνικής ανάπτυξης της κολλεκτίβας.

Δια μέσου των ΕΤΕ των συνδικάτων οι εργάτες και υπάλληλοι συμμετέχουν στη λύση βασικών ζητημάτων διεύθυνσης της παραγωγής της επιχείρησης, όπως α) στη σχεδιοποίηση, οργάνωση, εκπλήρωση και έλεγχο

β) στην οργάνωση της εργασίας, της παραγωγής και στην τελειοποίησή τους.

γ) στην καθιέρωση εσωτερικού εργατικού κανονισμού, στη ρύθμιση της εργασίας και στο διακανονισμό του εργατικού μισθού δ) στην εκλογή των στελεχών, στον έλεγχο για την τήρηση της νομοθεσίας για την εργασία, των νομών και των αρχών (κανόνων) «φύλαξης» της εργασίας, για την τεχνική προστασία των εργαζομένων και την υγιεινή της εργασίας.

Η εργοστασιακή τοπική επιτροπή (ΕΤΕ) εξασφαλίζει στους εργάτες και υπάλληλους τη συμμετοχή στην διεύθυνση της παραγωγής δια μέσου των ΓΣ των παραγωγικών συσκέψεων, των συνδιασκέψεων και άλλων μορφών κοινωνικής δραστηριότητας των εργατών και υπαλλήλων.

Οι συνελεύσεις και συνδιασκέψεις των εργατών της παραγωγικής, επιστημονικο-παραγωγικής ένωσης και των υποδιαιρέσεων της, συζητούν: α) τις εισηγήσεις της διοίκησης στα σχέδια πλάνων και τα αποτελέσματα εκπλήρωσής τους, β) τα πλάνα κοινωνικής ανάπτυξης των κολλεκτίβων και την εκπλήρωση των καθορισμένων απ' αυτές υποχρεώσεων, γ) τα ζητήματα παραγωγής και τη χρησιμοποίηση των κονδυλίων παράτρησης και των κονδυλίων κοινωνικής κατανάλωσης. Επίσης ζητήματα που έχουν σχέση με την κατάσταση της εργατικής και παραγωγικής πειθαρχίας, την τήρηση του εσωτερικού εργατικού κανονισμού.

Η διοίκηση στις εισηγήσεις τις εκθέτει στη ΓΣ η συνδιάσκεψη τα καθήκοντα σε σχέση με τις αποφάσεις των προηγούμενων ΓΣ ή συνδιασκέψεων και επίσης τα αποτελέσματα «παρακολούθησης» των κρατικών παρατηρήσεων και προτάσεων που εκφράζονται στις ΓΣ ή συνδιασκέψεις.

Στις Γενικές Συνελεύσεις που πραγματοποιεί η ΕΤΕ ασκεί συστηματικό έλεγχο για την εκπλήρωση (πραγματοποίηση) των αποφάσεων των ΓΣ και των προτάσεων των εργατών και υπαλλήλων.

Τα τελευταία χρόνια εμφανίστηκαν και αναπτύχθηκαν πολλές ποικίλες μορφές κοινωνικής δραστηριότητας εργατών και υπαλλήλων, που δίνουν τη δυνατότητα σ' αυτούς να συμμετέχουν δραστήρια σε διάφορες σφαίρες της διεύθυνσης της παραγωγής, όπως στην εκπόνηση σχεδίων, στα ζητήματα τεχνολογίας, ρύθμισης και γενικότερα της οικονομικής ανάλυσης, στα συμβούλια των νεωτερισμών, στα κοινωνικά γραφεία τεχνικής ενημέρωσης, στις γκρούπες οικονομικής ανάλυσης κ.ά.

Βασικό μέσο ανάπτυξης της δημιουργίας πρωτοβουλίας των μαζών, στη διαμόρφωση της συντροφικότητας και του κολλεκτιβισμού στο προσέξ της εργασίας ήταν και είναι η σοσιαλιστική άμιλλα και η ανώτερη μορφή της «η κίνηση για την κομμουνιστική στάση απέναντι στην εργασία». Η σοσιαλιστική άμιλλα ήταν πάντα αποτελεσματική μέθοδος ανεβάσματος των παραγωγικών δυνάμεων, τελειοποίησης των παραγωγικών σχέσεων, διαπαιδαγώγησης των εργαζομένων, και, προσέλευσής τους στη διεύθυνση της παραγωγής.

Η σοσιαλιστική άμιλλα (ΣΑ) είναι εθελοντικό μαζικό κίνημα των εργαζομένων. Οι εργατικές κολλεκτίβες αναπτύσσουν τη σοσιαλιστική άμιλλα, φροντίζουν για την εξάπλωση των πρωτοποριακών μεθόδων εργασίας.

της ΕΣΣΔ αναφέρεται ότι τα συνδικάτα είναι υποχρεωμένα να ανεβάσουν σε νέο, πιο υψηλό επίπεδο την «κίνηση για κομμουνιστική στάση απέναντι στην εργασία», να τονώνουν τον πρωτοποριακό ρόλο των μετασχημάτων στην ανάπτυξη της αποτελεσματικότητας της παραγωγής και της ποιότητας της εργασίας, σ' όλη την κοινωνική ζωή. Η εξασφάλιση της τιμητικής ονομασίας «πρωτοπόρος» ή «κολλεκτίβα κομματικής εργασίας» θεωρείται σαν μια από τις υψηλότερες τιμές για τα αποτελέσματα της εργατικής και κοινωνικής δραστηριότητας του κάθε εργάτη και της κάθε κολλεκτίβας συνολικά.

Ο τρόπος εξασφάλισης της ονομασίας των κολλεκτίβων και των πρωτοπόρων της κομματικής δουλειάς, της ενθάρρυνσής τους και την «κατοχύρωση» της ΤΙΜΗΤΙΚΗΣ ονομασίας τους, καθορίζονται από τα τακτικά κεντρικά συνέδρια των συνδικάτων.

Η πλατιά συμμετοχή των εργαζομένων στη διεύθυνση των κοινωνικών υποθέσεων στην ΕΣΣΔ, βρίσκει ποσοτική έκφραση στο γεγονός ότι πάνω από 60 εκατ. Σοβιετικοί πολίτες δραστηριοποιούνται άμεσα στη διεύθυνση του κράτους και της οικονομίας μέσω της διευθυντικής δραστηριότητας των εκλεγμένων αντιπροσώπων, χωρίς να αφήνουν τη δουλιά τους στην παραγωγή. Πάνω από 2,27 εκατομμύρια είναι οι βουλευτές των Σοβιέτ από τους οποίους τα 2/3 είναι εργάτες και κολλόζνικοι. Πάνω από 30 εκατ. είναι οι άνθρωποι που δουλεύουν δραστήρια σε εθελοντική βάση, βοηθώντας τους εκλεγμένους αντιπροσώπους του λαού στη λύση των διάφορων προβλημάτων. Περισσότεροι από 5,9 εκατ. είναι τα μέλη των μόνιμα λειτουργούντων παραγωγικών συσκέψεων από τους οποίους 65% εργάτες. Οι εκλεγμένοι εκπρόσωποι στα διάφορα συνδικαλιστικά όργανα φτάνουν τα 14,5 εκατομμύρια πολίτες. Σε 13 εκατ. ανέρχονται οι δικαστές από τους οποίους 9,6 εκατ. είναι λαϊκοί δικαστές (δηλ. δεν είναι επαγγελματίες αλλά σε εθελοντική βάση). Σε 9,9 εκατομμύρια ανέρχονται οι εργαζόμενοι λαϊκοί ελεγκτές, που μαζί με τα κρατικά όργανα αγρυπνούν για την τήρηση των σοσιαλιστικών νόμων, πάνω από 8 εκατ. μέλη έχουν οι εθελοντικές ομάδες για την τήρηση της κοινωνικής τάξης.

Η πλατιά λαϊκή συμμετοχή βρίσκει επίσης την ποσοτική και ποιοτική της έκφραση στην επεξεργασία και υλοποίηση των πενταετών πλάνων κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης και των ετήσιων κρατικών προϋπολογισμών, που κινούνται στα πλαίσια των πενταετών. Στη συζήτηση των στόχων του τελευταίου πεντάχρονου πήραν μέρος 121 εκατ. σοβιετικοί πολίτες¹³, έγιναν εκατομμύρια προτάσεις για βελτίωση, συμπλήρωση και τροποποίηση των στόχων του πενταετούς. Μόνο για την αύξηση της αποδοτικότητας και ποιότητας της εργασίας, έγιναν από τους συμμετέχοντες στις παραγωγικές συσκέψεις πάνω από 7,5 εκατ. προτάσεις και το 83% από αυτές έγιναν δεκτές.

Κάτι ανάλογο γίνεται και στην κατάρτιση του ετήσιου προϋπολογισμού¹⁴. Μόνο στη διαδικασία κατάρτι-

σης του κρατικού προϋπολογισμού παίρνουν μέρος πάνω από 2 εκατ. αντιπρόσωποι των σοβιέτ (εργάτες, αγρότες, υπάλληλοι γραφείων, διανοούμενοι κλπ.). Ενώ στη συζήτηση παίρνουν μέρος εκατομμύρια εργαζόμενοι. Πολύ σημαντικό είναι να τονιστεί ο δημοκρατικός τρόπος κατάρτισης, ψήφισης και εκτέλεσής του. Η διαδικασία αρχίζει από τη βάση (τοπικά Σοβιέτ), φτάνει μέχρι την κορυφή (Ανώτατο Σοβιέτ) και ξαναγυρίζει πάλι στη βάση (τοπικά Σοβιέτ). Δηλ. οι εργαζόμενοι μέσα από τα τοπικά Σοβιέτ κάνουν προτάσεις με βάση τις ανάγκες και τους στόχους ανάπτυξης. Οι προτάσεις αυτές αξιοποιούνται από τα τοπικά Σοβιέτ που κατάρτιζουν τον τοπικό προϋπολογισμό τους. Από τα τοπικά Σοβιέτ η συζήτηση συνεχίζεται στο Σοβιέτ των ενωσιακών δημοκρατιών και σε συνέχεια στο Ανώτατο Σοβιέτ, το οποίο τροποποιεί, συμπληρώνει και τελικά εγκρίνει το γενικό κρατικό προϋπολογισμό, ο οποίος σε συνέχεια προσαρμόζεται σε ενωσιακό και τοπικό επίπεδο.

Τα στοιχεία που παραθέσαμε αποκαλύπτουν ορισμένες μόνο πλευρές της πλατιάς δημοκρατίας και ανώτερου είδους σοσιαλιστικής συμμετοχής, που ισχύει στο σοσιαλισμό, η οποία διαρκώς τελειοποιείται και αναπτύσσεται στο δρόμο προς τον κομμουνισμό.

Μια εντελώς πρόσφατη εκδήλωση του ανώτερου είδους συμμετοχής που τελειοποιείται στην πορεία προς τον κομμουνισμό, βρίσκεται στην ψήφιση του νομοσχεδίου για τις εργατικές κολλεκτίβες στη Σοβιετική Ένωση¹⁵.

Συγκεκριμένα στην τελευταία σύνοδο του Ανωτάτου Σοβιέτ 16.6.1983 ψηφίστηκε νέος νόμος στον οποίο προβλέπεται αύξηση του ρόλου των εργατικών κολλεκτίβων, στη διεύθυνση των επιχειρήσεων, ιδρυμάτων, οργανισμών. Στο νόμο αυτό παίρνεται υπόψη η λενινιστική αντίληψη για την όλο και μεγαλύτερη κατοχύρωση της συλλογικότητας στην πρακτική του νέου συστήματος και εκφράζεται η σταθερή γραμμή του ΚΚΣΕ για την παραπέρα τελειοποίηση της σοσιαλιστικής δημοκρατίας.

Η κύρια έννοια του νέου νόμου βρίσκεται ότι η κάθε κολλεκτίβα των εργαζομένων με επικεφαλής την κομματική οργάνωση να είναι σε θέση με αποτελεσματικότητα να πολλαπλασιάζει τον εθνικό πλούτο, να συμβάλλει στο έργο της σταθερής ανόδου της ευημερίας των Σοβιετικών πολιτών και στην εδραίωση του παλλαϊκού κράτους. Ο νόμος περιέχει επίσης μια σειρά νέες θέσεις που διευρύνουν τα δικαιώματα των κολλεκτίβων των εργαζομένων ιδιαίτερα στον τομέα της διεύθυνσης της παραγωγής. Στην παλλαϊκή συζήτηση του νομοσχεδίου πήραν μέρος 110 εκατομμύρια Σοβιετικοί πολίτες. Στις συνελεύσεις και συγκεντρώσεις των εργαζομένων μίλησαν γύρω στα 5 εκατ. άτομα και έγιναν πάνω από 130.000 προτάσεις, τροποποιήσεις, οι οποίες μελετήθηκαν και με βάση αυτές τροποποιήθηκαν σχεδόν και τα 23 άρθρα του νομοσχεδίου εκτός από δύο. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν την ανώτερου είδους δημοκρατία, τη σοσιαλιστική δημοκρατία, που ισχύει σήμερα στην ΕΣΣΔ.

13. Ομιλία του προέδρου των Σοβιετικών Συνδικάτων στο 26ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ

14. SOVIET FINANCE εκδ. «Προγκρές», Μόσχα 1976

15. Ριζοσπάστης 18.6.1983